

Kas muusikateadlane võib sellist kontserti kuulata?

Rokkooperis „Põhjaneitsi“ kujutatakse halli massi ja sellest erineva üksikisiku vastasseisu, mille aktuaalsus on tänapäeval niisama terav kui 1980ndatel.

Rokkooper „Põhjaneitsi“ 9. XI Estonia kontserdisaalis. Heliloojad Raimo Kangro ja Andres Valkonen, libretist Andres Jaaksoo Kārlis Skalbe ainetel, laulutekstide autorid Andres Jaaksoo ja Leelo Tungal. Esitajad Mikk Tammepõld, Tamar Nugis, Tanel Padar, Nele-Liis Vaiksoo, Kärt Tomingas jt solistid, [Rahvusoooperi Estonia ooperikoori naisrühm](#), [Eesti Rahvusmeeskoor](#), [Eesti Riiklik Sümfooniaorkester](#), dirigent Kristjan Järvi.

Ilusa kummardusena Raimo Kangro 70. sünniaastapäevaks toodi eelmisel nädalal kahel korral kontsertettekandes kuulajateni tema rokkooper „Põhjaneitsi“, mis on loodud koostöös Andres Valkoneniga. Tänapäeval ei kuule selles žanris kirjutatud teoseid just tihti ning seetõttu oli meeldiv üllatus, et helilooja sünniaastapäeva tähistamiseks oli valitud just see 1979. aastal valminud lavateos. Rokkooper tekkis 1960. aastate lõpus nn kontseptsioonialbumina, kus laule ühendas mingi süžee ja tegevustik. Kuigi žanri nimetus vihjab lavateosele, siis lavastuseni sageli ei jõutud või muutus lavaversioon nii palju, et pigem võis rääkida muusikalist, nagu juhtus Andrew Lloyd Webberi „Jeesus Kristus superstaariga“ Rokkoopereid on loonud nii rokkmuusikud kui ka tõsisema suunitlusega heliloojad ning nii ongi sellest žanrist kujunenud üks kummaline kooslus, kust kumab läbi rokkmuusikute ambitsioon saada võrdväärset tunnustust „tõsiste“ heliloojatega, aga ka heliloojate soov laiema kuulajaskonna järele. Helikeelelt võib rokkooperid enamasti lahterdada progeroki või hard rock'i alla ning nii jäidki selle žanri kõrgajaks 1970ndad aastad, mil mõlemad muusikastiilid olid ka oma populaarsuse tipul.

Progeroki võtmes on loodud ka suur osa Kangro-Valkoneni [ooperi](#) muusikast. Kontserdi kavalehel ära toodud intervjuus mainib Andres Valkonen, et teose kirjutamisel võeti eeskujuna Lloyd Webberi rokkooperist „Jeesus Kristus superstaar“, mida on kuulda ka „Põhjaneitsi“ muusikas: nii mõneski rütmikujundis või üleminekus klassikalisemalt orkestrilõigult rokilikule võib eeskujuna selgelt ära tunda. 1980. aastal, mil [ooper Vanemuises](#) esietendus, oli siinmail tegemist millegi täiesti uudsega ning see seletab ka teose erakordset populaarsust - piletid etendustele olid lausa terve aasta ette välja müüdud.

[Ooperi libreto](#) (autorid Andres Jaaksoo ja Leelo Tungal) põhineb läti kirjaniku Kārlis Skalbe muinasjutul Põhjaneitsist. Tegevus toimub Rahulolu Ranna külas, kus kõige suuremat rõõmu

Sirp

15.11.2019

Äli-Ann Klooren

9000

19

Rahvusoooper Estonia

Ooper

valmistab rasvane toit ning elanike heaolust annab tunnistust nende paksus. Rannaelanike hulka satub Noormees, kes soovib elult midagi enam kui rasvumist ning unistab oma ideaalnisest Põhjaneitsist. Erinemine teistest on aga kuritegu ning noormees aetakse rahulolijate hulgast minema. Niisiis on tegemist igipõlise halli massi ja sellest erineva üksikisiku vastasseisuga, mille aktuaalsus on tänapäeval niisama terav kui 1980ndatel.

Ei ole just tavapärane, et ühe teose muusikat kirjutavad kaks heliloojat. Selline variant tekitab huvi, kuidas on tööprotsess autorite vahel jaotatud. Kavalehelt sai intervjuust Andres Valkoneniga lugeda, et heliloojate koostöö toimis nii, et Valkoneni ülesandeks jäi leida lühikesed meloodiakavandid, mida siis koos Kangroga edasi arendati. Teose üks tugevamaid külgi on Kangro orkestratsioon, mis oma mitmekesisuses, vaimukuses, värvikuses, aga ka sujuvuses on lausa vaimustav. Eriti tuleb esile tõsta meisterlikult kavandatud sümfooniaorkestri ja bändi lõikude orgaanilisi üleminekuid. Solistide ja koori partiid on samuti kirjutatud heas tasakaalustatud võtmes: need on piisavalt meloodilised, et oleks hea kuulata, ning piisavalt nurgelised, et ei muutuks igavaks. Seekordses esituses kõlasid ka mõned varem ette kandmata numbrid, näiteks 1991. aasta salvestuseks kirjutatud avamäng, millela ei kujutaks praegu ooperit ettegi. Hea täiendusena olid elavale muusikale lisatud hääled ja helid fonogrammilt - need illustreerisid hästi näiteks seatapupee stseeni. Esinejate koosseis oli suurejooneline: ERSO, RAM, RO Estonia ooperikoori naised, tuntud solistid ja bänd. Kes oleks sellise teose juhatamiseks sobilikum kui Kristjan Järvi? Ooperi orkestri ja bändi vahel jagatud muusikaline materjal on rütmiliselt keeruline, mitmekihiline ja vahelduva meetrumiga ning Järvi tantsuline juhatamisstiil sobis selleks ideaalselt. Oluline ei olnud siiski juhatamise väline külg, vaid hoopis dirigendi oskus kogu lugu meisterlikult koos hoida. Orkester vajas tavapärasest dirigendi karmi juhtimist, aga improvisatsioonilisele bändile pidi jätma suhteliselt vabad käed.

Ainult heas toonis saab rääkida solistide ansamblist. Õnnestunud valik oli Noormehe osa laulnud Mikk Tammepõld, kelle rollilahendus läks tõusvas joones. Eriti mõjuv oli tema esinemine teises vaatuses, kus Noormees vaikselt, aga lõpuni endale kindlaks jäädes kinnitab oma erinevust Rahulolu Ranna rahvast ning julgeb lõpuks neist lahku lüüa. Tammepõllul on peale muude heade omaduste (kaunis tämber, artistlik esitus) üks viimasel ajal järjest harvemaks jääv oskus - teksti edasiandmine. Nauditav on kuulata laulu, kus igast sõnast saab aru.

Sõnalise poolega olid head tööd teinud ka teised solistid ja koorid, nii et teose sisu sai kergesti jälgida ekraanil jooksva teksti abita. Tamar Nugis Prohveti osas oli helgele Noormehe tegelaskujule oma jõulisuses ja kurjuses hea vastand. Värvikalt oskas oma rollid

- Korralvur ja Kohtuteener - lahendada Tanel Padar, andes neile nasaalse ja käriseva tooniga vajaliku halvaendelise olemuse. Kui ooperi kahe naistegelase, Prohveti tütre Mutiku ja Põhjaneitsi, partiid laulis 1980. aasta lavastuses Silvi Vrait, siis nüüd olid rollid jagatud kahe laulja vahel. Selge ja puhta häälega Nele-Liis Vaiksoo oli ülimalt sobilik edasi andma ingellikku ideaalnaist ja Noormehe armastatut Põhjaneitsit. Hea leid oli Kärt Tomingas Mutiku osas. Tomingas meenutas oma tämbri kohati vägagi Silvi Vraiti ning talle omane nüansirikas esitusviis sobis hästi tema tegelaskuju karakteriga. Kahes väiksemas rollis, Mees 1 ja Mees 2, astusid üles RAMi ridadesse kuuluvad Geir Luht ja Karel Tohv, mõlemad jäid meelde kauni tämbri ja hea vokaalse lahendusega. Kindlasti ei oleks ooperi ettekanne olnud nii mõjuv, kui ei oleks olnud sellist bändimeest nagu kitarrist Pent Järve, kelle improvisatsiooniline mäng oli muljetavaldav. Esile peab tõstma ka kooride head kõla ja jõulist esitust. Kooride vahekommentaaridel oli oluline osa tegevustiku atmosfääri edasiandmisel.

Stiiliülene muusika (eriti kui see hõlmab nn klassikalist ehk kontserdimuusikat) tekitab sageli segadust, kuidas sellisesse hübriidi suhtuda. Millegipärast tekitavad rokilikud rütmid paljudele assotsiatsiooni millegi kerglasega ning sageli suhtutakse sellisesse muusikasse teatud üleolekuga. Ka „Põhjaneitsi“ loojad pidid seda oma nahal tundma 1990ndate alguses, kui Kultuurkapital ei soostunud andma raha teose salvestamiseks nii kaua, kuni taotluses oli sõna „rokk“. Alles pärast taotluse ümbersõnastamist - „hävimisohus magnetlindi taastamiseks“ - saadi vajalik raha. Kuigi viimastel aastakümnetel on olukord muutunud ning trendikas on sõnades kinnitada, et igasuguses stiilis muusika võib olla väärtuslik, tundub siiski, et klassikalise muusika viljelejate hulgas seda küll öeldakse, aga tegelikult ei mõelda: vähegi popilikuma rütmi või mõne muu kergema žanri võtte kasutamine võrdsustatakse automaatselt millegi alaväärsema ja tühisemaga. Loomulikult on erandlikke muusikuid, kes ei karda stiile segada, näiteks hiljutisel Anne Sofie von Otteri kontserdil kõlasid kõrvuti Schuberti, Pärdi ja Faure loominguga võrdväärseina Bowie, Presley ja Stingi lood.

Lõpetuseks artikli pealkirjast. Olin kord minemas Olav Ehala kontserdile, mille peale üks muusikateaduse üliõpilane küsis, kas muusikateadlane ikka võib sellisele kontserdile minna. Ilmselt on rokkooper sama kahtlane kui Ehala muusika, aga jään siiski arvamusele, et muusikat saab hästi kirjutada igas žanris ja stiilis ning kui on nii õnnestunud teos nagu Kangro ja Valkoneni „Põhjaneitsi“, siis on lausa soovitatav kuulata seda kõikidel muusikahuvilistel, sh muusikateadlastel.

Rokkooperi žanrist kumab läbi rokkmuusikute ambitsioon saada

võrdväärset tunnustust „tõsiste“ heliloojatega, aga ka heliloojate soov laiema kuulajaskonna järele.

Noormehe osa laulnud Mikk Tammepõllul on peale muude heade omaduste üks viimasel ajal järjest harvemaks jääv oskus - teksti edasiandmine. Nauditav on kuulata laulu, kus igast sõnast saab aru. Peeter Langovits

Äli-Ann Klooren